

כניסת שבת: 16:43
יציאת השבת: 17:50
לדעת ר"ת: 18:22

אורי וישעי

לעילוי נשמת ראש ישיבת "הנגב" הגאון רבי יששכר מאיר בן לאה זצ"ל

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים ז"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה-050-4136465 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

עמרת פי

תורתנו הקדושה פותחת את פרשתנו בנקמה שנוקם הקב"ה בפרעה ובעבדיו באומרה: "ויאמר ה' אל-משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו" ומכאן יש לשאול, האמנם בשביל מטרה זו, ראוי כי יתעלל הקב"ה באומה שלמה ובפרעה מנהיגה? האם אין דרך להראות לעם ישראל את האמונה באופן שלא יצטרכו מצריים לסבול כל כך הרבה בדרך לחינוך העם היושב בקרבה?

אלא שהנראה במהלך זה כביתר המהלכים האלווקיים בעולם, שמונהגים הם ע"י מידותיו של הבורא, ואמנם אין האדם יכול להבין את הגיונותיו של הבורא, אך מידותיו של הבורא כפי שגילה בתורתנו הקדושה יכולים לשפוך אור על רבות מן התהיות העולות בלב בן אנוש. ובפרשיות אלו של מכות ה' במצריים מוצאים אנו את מידתו הידועה של הקדוש ברוך הוא המנהיג את עולמו "במידה כנגד מידה".

מידה כנגד מידה היא דרך שמתנהגים עם אדם על פי מה שהוא בעצמו קובע שראוי להתנהג עימו, ולהמחשת העניין נביא את הסיפור הבא:

מעשה בעני אחד, שלא טעם מאומה בערב יום הכיפורים. מאחר שכך, החליט שאם אין לו מה לאכול, לפחות ריח מעט טבק. ניגש אל אחד העשירים שהיו בבית הכנסת וביקש את בקשתו. העשיר היה עסוק באותו רגע באמירת הוידוי, וסרב להפסיק את תפילתו עבור הטבק. כשראו כך בשמיים, נעשה רעש גדול על כך שיהודי מישראל מסרב לתת טבק ליהודי שיממה לא בא אוכל אל פיו, ונגזר שהעני והעשיר יחליפו מזלותיהם. כלומר: העני יקבל את מזלו של העשיר ולהיפך, העשיר יקבל את מזלו של העני, וכך היה- העני התעשר, והעשיר – התרושש. התמרמר העשיר על מזלו שהתהפך והלך לרב להתייעץ על מר גורלו.

לאחר שאלות וחקירות התברר העניין לרב וענה לו לעשיר, דע לך שאתה גרמת לעונשך בכך שסירבת לכבד את אותו עני, שלא אכל כל היום, במעט טבק. לשאלת העשיר כיצד יוכל לתקן מצב זה, ענה לו הרב: אם תגיע למצב הקודם באופן הפוך כך שאתה תבוא לבקש ממנו טבק והוא יסרב, יחזור המצב לקדמותו. חפש העשיר לשעבר שעת כושר והנה מצא את ההזדמנות הנאותה לכך.

היה זה ביום שהיה עני לשעבר עסוק במיוחד, יום נישואי בתו, בזמן זה, כשהעני לשעבר טרוד עם אורחיו, נכנס אליו העשיר לשעבר ובקשתו עמו יואיל נא כבודו לתת לי קמצוץ טבק להריח. רק ששמע זאת אבי הכלה חיש שלף את קופסת הטבק המוכספת מכיסו והגישה למבקש בפנים מאירות בבקשה, קח נא כמה שתחפץ. באותו רגע, התעלף העשיר לשעבר, לאחר שהעירוהו ובקשו ממנו לספר מה קרה לו סיפר את כל הקורות אותו ואת עצת החכם, ומאותו יום היה סמוך העשיר לשעבר על שולחנו של העני לשעבר והוא דאג לו לכל מחסורו ולכל צרכו.

"ושמרתם את המצות"

על כתוב זה שנינו במדרש מכילתא: אמר רבי יאשיה: אל תהי קורא "את המצות", אלא "את המצוות". כדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין (=דוחים ומשהים) את המצוות. העיר על מדרש זה הצדיק רבי פנחס מקוריץ (מגדולי תלמידיו של הבעש"ט): כשם שמצה שהחמיצה - לו זו בלבד שאין באכילתה בפסח משום מצווה, אלא גם חייבים על כך עונש כרץ; כך עלינו לדעת, שכאשר מחמיצים מצווה כלשהי - לא רק מפסידים שכר מצווה, אלא גם נענשים על כך בעונש חמור מן השמים.

"ויקרא למשה ולאהרן לילה..."

היה פרעה מחזר על פתחיהם של עבדיו ומעמידם כל אחד ואחד ממקומו, והולך עימם וקורא בלילה בכך שוק ושוק ואומר: היכן הוא משה, והיכן הוא דר? והיו בניהם של ישראל לועגים לו ואומרים לו: פרעה, להיכן אתה הולך? והוא אומר להם: את משה אני מבקש, והם אומרים לו: כאן הוא דר, כאן הוא דר; ומשחקים בו עד שמצאו למשה. אמר לו פרעה: "קומו צאו מתוך עמי!" (יב, לא). אמר לו משה: וכי גנבים אנו שנצא בלילה? כך ציוונו הקב"ה: "לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר" (שם, כב) - לא נצא אלא ביד רמה, לעיני כל מצרים".

התפלין והקשר של ישראל לה'

"תורה אחת יהיה לאזרח לגר הגר בתוכם" (יב, מט). מתי צריך לישם מצוה זו? כשיגיעו בני ישראל לארץ כנען היא ארץ נחלתם. למצוה זו יש משמעות חזקה בעם ישראל. מצות מתן זכויות לגר ולתושב ומצות שחרור העבדים, חוזרת פעמים מספר בתורה. כאן כבר נקבעו חוקי שחרור העבדים. כאן אנו רואים כי נצטוונו על קשר מוחשי בסוף הפרשה בין בני ישראל לבין אלקיו על כך נאמר: והיה לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך (יג, ט). מדובר בקשר ממשי של התפלין על ידינו ובין עינינו. כשהתפלין מכילים את הדברים המהווים את עיקרי האמונה של כל אדם מישראל עם הקב"ה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. מצות התפלין איננה קשורה למקום המצאו של אדם מישראל, אם בארץ או בחו"ל. זו מצוה אישית שחלה על האדם מישראל בכל מקום שהוא ימצא, שנאמר: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה. (יג, י) זו היא החוליה המקשרת כל אחד מישראל לאלקי ישראל ולתורה. מצוה התפלין נועדה לחזק את הקשר של ישראל עם אלקי ישראל - ולאמונה בה' יתברך.

כח השבת

ועוד מצינו (דברים ה, יד) "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת". סיכומם של מכות מצרים והאותות והמופתים שעשה הקב"ה על ידי משה ואהרן, כשזרעו נטויה עליהם נועדו בנוסף לענישת פרעה על הסבל והשעבוד ששעבד את בני ישראל אלא גם לחזק את האמונה וההכרה בשבת וקיום כל מצוותיה. ועוד נוסף, דהמטרה של מכות מצרים לומר לכל הספקנים שהיו בבני ישראל שהם צריכים להאמין ולהתלכד יחדיו בשאיפה לצאת לחופשי. לכן היד החזקה והזרוע הנטויה של הקב"ה הביאה את בני ישראל להאמין באלקי ישראל שנאמר: ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. (יד, לא).

הליכות מלכי

מצוות תפילין

א) נאמר בתורה וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך, ולכן מצוה מן התורה להניח בכל יום תפילין של יד ושל ראש. ואמרו במדרש (שוחר טוב א): "אמרו ישראל לפני הקב"ה, רצוננו לקיים את כל התורה כולה, אבל אין אנו יכולים, אמר להם הקב"ה:

תניחו תפילין ואני מעלה עליכם כאילו קיימתם כל התורה כולה, דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך". וכתב הסמ"ג משש מאות ושלוש עשרה מצוות שנצטוו ישראל, אין לך שום מצוה שתהיה אות ועדות, כי אם שלשה מצוות, והם: מילה, שבת, ותפילין, שנכתב בשלשתן אות. והם עדות לישראל שהם עבדים להקדוש ברוך הוא. ועל פי שנים עדים יקום דבר [מילה ותפילין], וכל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא אם כן יש לו שני עדים שהוא יהודי, הילכך בשבת ויום טוב שנקראו אות, פטורים מלהניח תפילין. ע"כ. (מסכת עירובין צו. מנחות לו: טוש"ע סי' לא. ילקו"י סי' כה הערה א).

ב) יש להזהר מאד במצוה זו, שכל המניח תפילין מקיים ח' עשין בכל יום. וכל המניח תפילין ומתעטף בציצית וקורא קריאת שמע ומתפלל מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ומי שאינו מניח תפילין הוא בכלל פושעי ישראל בגופן, שנידונין לדורי דורות בגיהנם, ועובר על שמונה עשין בכל יום. ואם עשה תשובה, אינו בכלל פושעי ישראל בגופן. ויש אומרים דמה שאמרו דהוי קרקפתא דלא מנח תפילין היינו אפילו שאינו מניח כדן הגמרא, שהוא במקום שמוחו של תינוק רופס, דתפילין שמונחין שלא במקומן הרי הם כמונחין בכיסן. ויש אומרים דלא נחשב בכלל פושעי ישראל בגופן, אלא דוקא אם המצוה בזויה עליו, שמגונות עליו התפילין בראשו. או שאינו מניח מתוך רשע שחושב בלבו שאין לחוש למצוה, ומבזהו בלבו. אבל אם ירא מלהניח משום דבעינן גוף נקי, או מתוך עצלות, לא אמרו בו דהוי בכלל פושעי ישראל בגופן, אף שיש בידו עון. וכן יש אומרים שכל זה דוקא ביש לו תפילין ואינו מניחן, או שלא הניח תפילין מעולם, אבל אם אין לו תפילין כלל, או שהניחן פעם אחת בחייו, לא הוי בכלל פושעי ישראל. ויש אומרים דאפילו לא הניח רק פעם אחת בחייו, כבר נקרא קרקפתא דלא מנח תפילין, וכן מי שאינו מניחן מפני שאינו רוצה להתבטל ממלאכתו, הוי גם כן בכלל פושעי ישראל בגופן.

אף שלא נתבאר בפירוש בתורה שצריך להניח בכל יום ויום, מכל מקום מדמצינו פטור מהנחת תפילין לגבי שבת ויו"ט, משמע דבשאר ימים יש חובה להניחן. שהרי נאמר בתורה (שמות לא, יג): אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם. וגבי מילה נאמר בבראשית (יז, יא): והיה לאות ברית ביני וביניכם. וגבי תפילין נאמר בשמות (יג, ט) והיה לך לאות על ירך. ואמרו בעירובין (צו.) ר"ע אומר יכול ניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים ת"ל והיה לך לאות על ירך מי שצריכין אות, יצאו אלו שהן גופן אות. ובמנחות (לו:), תנא, ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, ימים ולא לילות, מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים, דברי ר' יוסי הגלילי, ר"ע אומר לא נאמרה חוקה זאת אלא לענין פסח בלבד. ומפרש בגמ' דקסבר ר"ע דלילה זמן תפילין, ושבתות וימים טובים לא זמן תפילין. וע' בקידושין (לג:). וכ"פ מרן בש"ע (סי' כט, וסי' לא) דאין מניחין תפילין בשבת וביו"ט. וכ"ה בהקדמת תיקוני הזוהר (דף ג'). ומכאן יש ללמוד שחייבים להניח תפילין בכל יום, ומן התורה הוא חיוב מתמשך ותמידי משנעשה לאיש, ואינו מתחדש בכל יום, מלבד שבתות ימים טובים וחול המועד. ומה שאין מניחין תפילין בלילה הוא מדרבנן גזרה שמא יפיח בהם. והיינו כשיכול לא להסיח דעתו מהם.

סיפורי הוד לדמות ההוד, הנבא סאלי זי"ע ההילולא בשבת קודש, ד' בשבט

לא רק היהודים הוקירו והעריצו את מרן הגה"ק רבנו ישראל אבוחצירא זי"ע, גם הערבים במרוקו ואפילו המושלים המוסלמים יראו מפניו ולא העזו להמרות את פיו, אף ראו כבוד לעצמם לקשור עימו קשרי ידידות, ובהעריכם את חוכמתו הגדולה ותבונתו, היו נוהגים להיוועץ עימו בכל צעדיהם.

אחד המושלים המוסלמים שהיה מפורסם ברשעותו ואכזריותו, השתתף פעם באירוע חגיגי אליו הוזמן גם רבי ישראל.

כל האנשים עמדו לפני אותו מושל בפחד ואימה. כשהגיע רבי ישראל אל המקום הושיט לו המושל את ידו כדי שהצדיק ינשקנה, כפי שהיה נהוג אז במרוקו. רבי ישראל, לא זו בלבד שלא ניגש לנשק את ידו הטמאה של המושל, אלא עמד מולו ושפך על ראשו קיתונות של בוז והזהירו נמרצות שיחדל ממעשיו הרעים ומהתנכלותיו ליהודים.

חמתו של המושל בערה בו עד להשחית, עיניו יקרו גיצי אש, הוא קם ממקומו, ניגש אל רבי ישראל ובקול מאיים אמר: "עוד אנקום בך על חוצפתך" - ועזב את המקום.

היהודים שנכחו במקום נתקפו בפחד איום. הם חששו מפני נקמתו האכזרית של המושל על העלבון הצורב.

אך רבי ישראל הרגיעם ואמר: "עוד תראו כולכם שהוא יבוא לבקש את סליחתתי". מיד כשהגיע המושל לביתו נפל למשכב. מחלתו הלכה וגברה מיום ליום עד שהרופאים החלו לחשוש לחייו. כשראה המושל כך, הבין כי מן השמים הענישוהו על שהעז להתחצף לרבי ישראל. שלח מיד המושל שליח לרבי ישראל לבקש את סליחתו, והבטיח שיותר לא יגע לרעה היהודי. בקשתו היתה אחת ויחידה: שרבי ישראל יבטיח לו כי ישוב לאיתנו... רבי ישראל נאות לברכו, ומני אז, הפך אותו מושל להיות אחד ממעריציו הגדולים של רבי ישראל והיה ממלא את כל משאלותיו לטובת היהודים.

אש ושלחבת יה

מעשה היה בליל שבת קודש, היה רבנו שקוע בלימוד רזי התורה, סודות עליונים שהם כבשונו של עולם.

רבנו היה כל כך שקוע בלימודו, עד שלא הבחין כי אחד מנרות השבת הדולקים נפל על השטיח אשר התחיל לבעור. אחד מבני הבית הבחין באש הדולקת, מיהר אל רבנו והתריע בפניו על הסכנה, כל הבית עלול חלילה לעלות בלהבות.

רבנו קם ממקומו, נטל את מקלו, ניגש ליד האש הבערת, הוא סימן עם המקל באוויר ליד הלהבה ואמר: "ריבוננו של עולם! עד כאן תגיע האש ולא יותר..." כשהגיעה האש אל המקום עליו סימן הצדיק, כבתה האש לפתע מאליה...

עלון זה יוצא בתרומת הגבירים היקרים החפצים בעילום שם, וברכתי שגורה להם, שה' ישלם פועלם, ותהי משכורתם שלמה מאת הבורא יתברך, העורך

